

به نام خدا

نام درس:

سیاست گذاری آموزش عالی و توسعه علمی

مقطع دکتری

مدرس: دکتر محسن الهیاری

تعداد جلسات: ۱۶ جلسه

هدف درس، ایجاد توانایی تحلیل و طراحی سیاست در پیوند میان نظام آموزش عالی و نظام علم، فناوری و نوآوری است. دانشجویان ضمن آشنایی با نظریه‌های سیاست‌گذاری، حکمرانی دانشگاهی، اقتصاد و تأمین مالی آموزش عالی، عدالت و دسترسی، تضمین کیفیت، سیاست پژوهش و نوآوری، بین‌المللی‌شدن، تحول دیجیتال و ارزیابی سیاست، در پایان قادر خواهند بود یک مسئله واقعی را به یادداشت سیاستی و بسته پیشنهادی قابل اجرا تبدیل کنند.

۲. پیامدهای یادگیری

- تبیین نظری و نهادی فرایند سیاست‌گذاری در آموزش عالی و توسعه علمی.
- تحلیل تطبیقی سیاست‌های حکمرانی، تأمین مالی، دسترسی، کیفیت و پاسخگویی در نظام‌های آموزش عالی.
- تحلیل سازوکارهای سیاست علم، تأمین مالی تحقیق و توسعه، نظام نوآوری و ارتباط دانشگاه با صنعت و دولت.
- کاربست شواهد، شاخص‌ها و روش‌های ارزیابی برای سنجش پیامدهای سیاستی و تشخیص محدودیت‌های داده.
- طراحی و دفاع از یک یادداشت سیاستی حرفه‌ای متناسب با مسائل آموزش عالی و توسعه علمی ایران.

۳. منطق طراحی بین‌المللی

ساختار درس از چند خوشه محتوایی استخراج شده است: آکسفورد بر حکمرانی، تأمین مالی، عدالت، تحرک دانشجو، رتبه‌بندی و پژوهش درباره پژوهش؛ استنفورد بر اقتصاد آموزش عالی، دسترسی، جامعه و دانشگاه، رهبری و تحلیل سیاست؛ هاروارد بر شواهد، اقتصاد، روش‌های پژوهش، ارزیابی و تحلیل سیاست؛ MIT بر سیاست علم و فناوری، نظام نوآوری و تأمین مالی تحقیق و توسعه؛ کمبریج بر ارزیابی، سیاست مبتنی بر شواهد و ارتباط با مخاطبان سیاستی؛ UCL بر قدرت، گفتمان و تحلیل انتقادی سیاست؛ و برکلی بر محصولات حرفه‌ای سیاستی و سیاست فناوری تأکید دارد. این مؤلفه‌ها در برنامه ۱۶ جلسه‌ای زیر به صورت یکپارچه تنظیم شده‌اند.

۴. برنامه ۱۶ جلسه‌ای

جلسه	عنوان و مسئله محوری	محورهای اصلی	فعالیت یا خروجی پیشنهادی
۱	مبانی سیاست‌گذاری آموزش عالی و توسعه علمی	تعریف حوزه؛ سطوح سیاست‌گذاری؛ بازیگران و نهادها؛ سیاست به مثابه انتخاب عمومی؛ پیوند آموزش عالی، علم و توسعه.	ترسیم نقشه یک مسئله سیاستی واقعی و بازیگران آن.
۲	نظریه‌ها و چارچوب‌های تحلیل سیاست	چرخه سیاست؛ جریان‌های چندگانه؛ ائتلاف مدافع؛ نهادگرایی؛ وابستگی به مسیر؛ صورت‌بندی مسئله و ابزارهای سیاستی.	بازصورت‌بندی یک مسئله آموزش عالی با دو چارچوب نظری متفاوت.
۳	حکمرانی نظام آموزش عالی	رابطه دولت، بازار و دانشگاه؛ استقلال دانشگاهی؛ پاسخگویی؛ تنظیم‌گری؛ حکمرانی چندسطحی؛ نقش هیئت‌های امنا و نهادهای واسطه.	تحلیل یک تعارض میان استقلال و پاسخگویی.

جلسه	عنوان و مسئله محوری	محورهای اصلی	فعالیت یا خروجی پیشنهادی
۴	اقتصاد آموزش عالی و سیاست تأمین مالی	بازده خصوصی و اجتماعی؛ کالای عمومی؛ شهریه و کمک هزینه؛ تقسیم هزینه؛ بودجه مبتنی بر عملکرد؛ پایداری مالی دانشگاه.	مقایسه دو الگوی تأمین مالی و پیامدهای انگیزشی آنها.
۵	دسترسی، عدالت و موفقیت دانشجو	گسترش مشارکت؛ نابرابری اجتماعی؛ سیاست پذیرش؛ حمایت مالی؛ ماندگاری، فراغت از تحصیل و موفقیت دانشجو؛ عدالت معرفتی.	طراحی شاخص‌های پایش عدالت و موفقیت دانشجو.
۶	کیفیت، اعتباربخشی و پاسخگویی	تضمین کیفیت داخلی و بیرونی؛ اعتباربخشی؛ پیامدهای یادگیری؛ ارزیابی عملکرد؛ ریسک شاخص‌زدگی و بازی با معیارها.	نقد یک نظام ارزیابی یا اعتباربخشی موجود.
۷	رتبه‌بندی، علم‌سنجی و پژوهش درباره پژوهش	رتبه‌بندی دانشگاهی؛ شاخص‌های استنادی؛ سنجش مسئولانه پژوهش؛ DORA و Leiden Manifesto؛ آثار انگیزشی شاخص‌ها.	ساخت یک داشبورد حداقلی با شاخص‌های مسئولانه.
۸	نظام‌های علم، فناوری و نوآوری	نظام ملی نوآوری؛ نقش دانشگاه پژوهشی؛ ظرفیت جذب؛ انتقال دانش؛ سیاست صنعتی و نوآوری؛ شکست بازار و شکست نظام.	ترسیم نقشه نظام نوآوری یک بخش منتخب.
۹	سیاست تأمین مالی پژوهش و تحقیق و توسعه	بودجه پایه و رقابتی؛ داوری هم‌تا؛ تعیین اولویت؛ طرح‌های مأموریت‌گرا؛ سبد ابزارهای حمایت از R&D؛ ارزیابی پرتفوی پژوهش.	طراحی معیارهای اولویت‌گذاری برای یک فراخوان پژوهشی.
۱۰	دانشگاه، صنعت، دولت و اثرگذاری اجتماعی	مدل ماریچ سه‌گانه؛ مالکیت فکری؛ انتقال فناوری؛ دانشگاه کارآفرین؛ تجاری‌سازی؛ توسعه منطقه‌ای؛ سنجش اثر اجتماعی.	تحلیل یک سیاست ارتباط دانشگاه و صنعت با ذی‌نفعان.
۱۱	سرمایه انسانی علمی و حرفه دانشگاهی	بازار کار دانشگاهی؛ جذب و نگهداشت استعداد؛ آموزش دکتری؛ نظام ارتقا و مشوق‌ها؛ تحرک علمی؛ مهاجرت نخبگان و گردش مغزها.	طراحی بسته سیاستی برای جذب و نگهداشت استعداد علمی.
۱۲	بین‌المللی‌شدن و ژئوپلیتیک آموزش عالی و علم	تحرک دانشجو و پژوهشگر؛ آموزش فرامرزی؛ همکاری علمی؛ دیپلماسی علم؛ ریسک‌های ژئوپلیتیک، تحریم و امنیت پژوهش.	تحلیل فرصت - ریسک یک سیاست بین‌المللی‌سازی.

جلسه	عنوان و مسئله محوری	محورهای اصلی	فعالیت یا خروجی پیشنهادی
۱۳	تحول دیجیتال، هوش مصنوعی، علم باز و یکپارچگی پژوهش	حکمرانی داده؛ AI در آموزش و پژوهش؛ دسترسی باز؛ داده باز؛ اخلاق و سلامت پژوهش؛ امنیت و مالکیت داده.	تهیه اصول سیاستی استفاده مسئولانه از AI در دانشگاه.
۱۴	سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد و ارزیابی اثر	نظریه تغییر؛ شاخص و خط مبنا؛ ارزیابی فرایند و اثر؛ روش‌های تجربی و شبه‌تجربی؛ محدودیت علیت؛ استفاده از داده در تصمیم‌گیری.	طراحی چارچوب ارزیابی برای یک سیاست آموزش عالی.
۱۵	سیاست‌گذاری تطبیقی و انتقال سیاست	مقایسه نظام‌های آمریکا، بریتانیا، اروپا و شرق آسیا؛ انتقال و وام‌گیری سیاست؛ زمینه نهادی؛ امکان‌پذیری اقتباس؛ درس‌آموخته‌ها برای ایران.	مقایسه ساختاری یک سیاست در دو کشور و استخراج شروط انتقال.
۱۶	آینده‌نگاری و طراحی بسته سیاستی	سناریونویسی؛ روندهای آینده آموزش عالی و علم؛ طراحی گزینه‌ها؛ تحلیل ذی‌نفعان؛ امکان‌سنجی اجرا؛ ارائه و دفاع از یادداشت سیاستی نهایی.	ارائه نهایی: یادداشت سیاستی و دفاع از بسته پیشنهادی.

۵. روش تدریس و ارزشیابی پیشنهادی

روش تدریس ترکیبی از ارائه مفهومی کوتاه، بحث مبتنی بر مطالعه، تحلیل مورد، کارگاه سیاست‌نویسی و ارائه دانشجویی است. پیشنهاد ارزشیابی برای سطح دکتری:

مؤلفه	شرح	وزن پیشنهادی
مشارکت علمی	حضور فعال، نقد خواندنی‌ها و مشارکت در تحلیل مورد	۱۰ درصد
یادداشت‌های تحلیلی کوتاه	دو یادداشت ۸۰۰ تا ۱۰۰۰ کلمه‌ای درباره یک مسئله یا سیاست	۲۰ درصد
ارائه تطبیقی	تحلیل یک سیاست آموزش عالی یا علم در دو نظام ملی	۲۰ درصد
یادداشت سیاستی نهایی	تعریف مسئله، شواهد، گزینه‌ها، ارزیابی، توصیه اجرایی و برنامه پایش	۵۰ درصد

۶. منابع پایه پیشنهادی

- Clark, B. R. (۱۹۸۳). The Higher Education System: Academic Organization in Cross-National Perspective.
- Cairney, P. (۲۰۲۰). Understanding Public Policy: Theories and Issues. Red Globe Press.
- Marginson, S. آثار منتخب درباره آموزش عالی، منفعت عمومی، نابرابری و نظام‌های جهانی آموزش عالی.

- OECD. Education at a Glance و OECD Science, Technology and Innovation Outlook (آخرین نسخه‌های در دسترس).
- UNESCO. اسناد منتخب درباره علم باز، آموزش عالی، هوش مصنوعی و سیاست‌های علم و فناوری.
- Etzkowitz, H. & Leydesdorff, L. آثار منتخب درباره Triple Helix و روابط دانشگاه - صنعت - دولت.
- Mazzucato, M. آثار منتخب درباره سیاست نوآوری مأموریت‌گرا و نقش دولت در شکل‌دهی بازارها.
- The Leiden Manifesto for Research Metrics (۲۰۱۵). Hicks, D. et al.؛ به همراه DORA برای سنجش مسئولانه پژوهش.

۷. منابع دانشگاهی مرجع بین‌المللی

- دانشگاه آکسفورد — MSc in Education (Higher Education): موضوعات حکمرانی، تأمین مالی، عدالت، تحرک، رتبه‌بندی و پژوهش درباره پژوهش. [صفحه رسمی](#)
- دانشگاه استنفورد — Economics of Higher Policy, Organization, and Leadership Studies و دروس Economics of Higher Policy Analysis و Education, Postsecondary Access, Higher Education and Society. [صفحه رسمی](#)
- دانشگاه هاروارد — Education Policy and Analysis: تحلیل سیاست، اقتصاد، شواهد، روش‌های پژوهش، ارزیابی برنامه و سیاست‌های آموزش عالی. [صفحه رسمی](#)
- MIT — Science, Technology, and Public Policy و Technology and Policy Program: نظام نوآوری، سیاست علم و فناوری، R&D و تحلیل سیاست. [صفحه رسمی](#)
- دانشگاه کمبریج — Education Policy: سیاست آموزشی، ارزیابی، شواهد و ارتباط با مخاطبان علمی و سیاستی. [صفحه رسمی](#)
- University College London — Policy Studies in Education: جامعه‌شناسی آموزش، قدرت، گفتمان و تحلیل سیاست. [صفحه رسمی](#)
- دانشگاه برکلی — Technology and Public Policy: تحلیل سیاست فناوری، رویکرد میان‌رشته‌ای و محصولات حرفه‌ای سیاستی. [صفحه رسمی](#)